

การบูรณาการบทบาทการค้นหาคความจริงของศาล กับระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย^๑

ดร. รณชัย ชูสุวรรณประทีป^๒

บทคัดย่อ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเป็นระบบแบบผสมระหว่างระบบกฎหมายซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์ ที่พัฒนาขึ้นในกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรป แต่ในทางปฏิบัติในชั้นพิจารณาคดี ศาลกลับมีทัศนคตินำระบบกล่าวหามาใช้เป็นหลัก ทำให้เกิดปัญหา “ความสับสนในระบบกฎหมายในส่วนของการดำเนินคดีและการค้นหาคความจริง” ผลการวิจัยได้ข้อสรุปว่า ระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยเป็นระบบกล่าวหา ที่แยกองค์ประกอบการทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องออกจากองค์กรศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี ในขณะที่ระบบการค้นหาคความจริงก็เป็นระบบกล่าวหา ที่กำหนดบทบาทให้คู่ความและศาลร่วมกันค้นหาคความจริงในชั้นพิจารณาคดีด้วยกัน โดยให้คู่ความมีบทบาทหลัก ส่วนศาลมีบทบาทรองตามที่กรมร่างกฎหมายกำหนดขึ้นตามมติของรัฐบาลสมัยนั้น โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับระบบกฎหมายและสภาวะบริบททางสังคมความเป็นอยู่ของไทยขณะนั้นเป็นสำคัญ ซึ่งการบูรณาการของงานวิจัยฉบับนี้ คือ การนำหลักการบริหารที่เรียกว่า ๘ M’s มาใช้ เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้พิพากษา ด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการและบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อให้การค้นหาคความจริงของศาลในระหว่างพิจารณาได้แสดงบทบาทตามที่ควรจะเป็นให้มากขึ้น

คำสำคัญ : บทบาท, ทัศนคติ, การค้นหาคความจริง

^๑ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลแรงงานภาค ๗, น.บ. (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), น.ม. (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), น.บ.ท., ประกาศนียบัตรบัณฑิตทางกฎหมายธุรกิจ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ประกาศนียบัตรกฎหมายมหาชน (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา), ประกาศนียบัตรกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยนอตติงแฮม สหราชอาณาจักร, ปริญญาเอก สาขาการบริหารกระบวนการยุติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภายใต้โครงการสร้างผู้เชี่ยวชาญทางการบริหารราชการศาลยุติธรรม Integrate the Role of Judge in fact finding in Thai Criminal Proceeding.

^๒ Ronnachai Choosuanprateep

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันบทบาทการค้นหาคำความจริงของศาลไม่ว่าจะเป็นของประเทศรัฐเสรีประชาธิปไตยใดในโลกล้วนแต่เป็นระบบผสม (Hybrid System) ระหว่างระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ทั้งสิ้น ในขณะที่บทบาทการค้นหาคำความจริงในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยนั้น แม้ว่ารูปแบบเป็นประมวลกฎหมาย เฉกเช่นเดียวกับระบบกฎหมาย Civil Law ที่ใช้กันส่วนใหญ่ในบรรดาของประเทศภาคพื้นยุโรป แต่เมื่อพิจารณาเนื้อหาบทบัญญัติต่าง ๆ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กลับพบว่า เป็นระบบผสมมาตั้งแต่ประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว^๓ แต่ในทางปฏิบัติการค้นหาคำความจริงในชั้นพิจารณาของศาล หากได้นำระบบผสมผสานมาใช้เต็มรูปแบบไม่ กล่าวคือ มีการนำระบบกล่าวหาที่เคยปฏิบัติกันมาในอดีต ที่มีรากฐานแนวคิดระบบการต่อสู้คดีของคู่กรณีมาใช้ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา โดยไม่ได้แยกวิธีบัญญัติภายใต้หลักการตกลงและหลักการตรวจสอบออกจากกัน^๔ ประกอบกับประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ ๓ และข้อ ๙ ยังเป็นเหตุปัจจัยทำให้ทัศนคติของผู้พิพากษามีแนวโน้มแสดงบทบาทการค้นหาคำความจริงไปในทางเชิงรับมากกว่าเชิงรุก และเป็นไปได้ว่าศาลหรือผู้พิพากษามีความเข้าใจคลาดเคลื่อนถึงบทบาทของตนเองว่า การใช้บทบาทเชิงรุกตามกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้อย่างกว้างขวางนั้น อาจจะถูกครหาหรือกล่าวหาจากคู่ความว่าวางตัวไม่เป็นกลาง จนนำไปสู่การถูกร้องเรียนผิดวินัยภายหลังได้ ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดปัญหา “ความสับสนในระบบกฎหมายในส่วนของการดำเนินคดีและการค้นหาคำความจริง” ทั้งนี้

^๓ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้มีการแยกอำนาจการสอบสวนฟ้องร้องออกจากการพิจารณาคดีสิ้นคดีของศาลตามแนวคิดระบบกล่าวหา กล่าวคือ ให้นักอัยการและผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีแยกเป็นเอกเทศกัน โดยก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการมีอำนาจสืบสวน สอบสวน สอบสวนเพิ่มเติม และสั่งฟ้อง เพื่อทราบข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดและตัวผู้กระทำความผิดแล้วค้นหาคำความจริงแท้ว่าในความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา ภายใต้แนวคิดระบบไต่สวน กล่าวคือเป็นการพิจารณาเป็นการลับ และเน้นที่พยานเอกสารเป็นหลัก ตามมาตรา ๒๘, ๔๘, ๑๒๐, ๑๒๑, ๑๓๑, ๑๓๘ และ ๑๔๓ และเมื่อนำคดีขึ้นสู่ชั้นพิจารณาของศาล กำหนดให้โจทก์และจำเลยทำหน้าที่ค้นหาคำความจริงด้วยการสืบพยานหลักฐานของแต่ละฝ่าย และเปิดโอกาสให้จำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ภายใต้แนวคิดระบบกล่าวหา ได้แก่ มาตรา ๑๗๔ วรรคแรกถึงวรรคสาม ผสมผสานการค้นหาคำความจริงของศาลด้วยตนเองอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นการเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการ การงัดหรือสืบพยานของศาลเอง หรือเพิ่มเติมโดยพยาน หรือซักถามคู่ความ หรือพยานอย่างใดอย่างหนึ่ง ภายใต้แนวคิดระบบไต่สวนตามมาตรา ๑๗๔ วรรคท้าย ๑๗๕, ๑๗๖, ๒๒๘, ๒๒๙ และ ๒๓๕

^๔ ระบบการค้นหาคำความจริงในประเทศฝรั่งเศส และเยอรมนี แม้ว่าจะจะเป็นประเทศที่จัดอยู่ในกลุ่มประเทศกฎหมายซีวิลลอว์ก็ตาม แต่ก็มีข้อแตกต่างบางส่วน กล่าวคือ คดีแพ่ง ศาลฝรั่งเศสมีแนวโน้มไปในทางระบบไต่สวน คือ ศาลมีบทบาทการค้นหาคำความจริงอย่างกว้างขวาง ในขณะที่เยอรมนีใช้ระบบกล่าวหา คือ ศาลมีบทบาทเป็นรองแต่เป็นหน้าที่ของคู่ความในการค้นหาคำความจริงเป็นหลัก แต่คดีอาญา ศาลฝรั่งเศสและเยอรมนีใช้การดำเนินคดีอาญาแบบระบบผสมระหว่างไต่สวนและกล่าวหา แต่การค้นหาคำความจริง ศาลฝรั่งเศสและเยอรมนี ศาลมีบทบาทเป็นหลักภายใต้หลักการตรวจสอบ โดยคู่ความมีบทบาทรองภายใต้ดุลพินิจของศาลเท่านั้น

โดยตั้งเป็นประเด็นปัญหาว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเป็นระบบไต่สวน หรือระบบกล่าวหา หรือระบบผสมระหว่างกล่าวหาและไต่สวน และบทบาทในการค้นหาความจริงในชั้นพิจารณานั้น ใครมีหน้าที่หลักในการสืบพยาน ระหว่างศาลและคู่ความ

ดังนั้น เมื่อมีข้อพิพาทเข้าสู่ชั้นการพิจารณาคดีของศาล สิ่งที่เกิดขึ้นตามมา คือ ข้อเท็จจริงที่ทั้งสองฝ่ายต่างนำเสนอด้วยพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความจริงตามข้อกล่าวอ้าง และข้อเถียงกันนั้น ล้วนแต่เป็นความจริงเท่าที่ปรากฏในการต่อสู้ในการพิจารณาเท่านั้น หากใช้ความจริงแท้แน่นอน หรือความจริงในทางธรรมไม่ ทั้งนี้ เนื่องจากสัญญาตัญญาตามธรรมชาติของการต่อสู้ของมนุษย์นั้น ส่วนใหญ่ก็หวังที่ต้องการจะเป็นผู้ชนะ หรือไม่ต้องการเป็นผู้แพ้อีก ดังนั้น วิธีการใด ๆ ก็ตามเพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะในทางคดีความ แต่ละฝ่ายจึงต้องพยายามป้องกันระมัดระวังมิให้คดีตนเองเปลืองพลาญค่าคู่ต่อสู้ด้วยการนำเสนอข้อเท็จจริง แต่เฉพาะที่เป็นผลดีต่อรูปคดีของตนเองเท่านั้น ส่วนข้อเท็จจริงใดเป็นผลเสียแม้ว่าจะเป็นความจริงก็จะปกปิด และไม่นำเสนอเปิดโอกาสให้อีกฝ่ายหรือศาลรับรู้ หรืออาจใช้สิทธิไม่สุจริตไปถึงขั้นสร้างพยานหลักฐานเท็จ เพื่อนำเสนอต่อศาล เพื่อให้รับฟังเชื่อตามพยานหลักฐานของตนให้ได้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ ซึ่งสภาพการต่อสู้ในทางคดีเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นความจริงดังสุภาษิตได้กล่าวไว้ว่าความจริงเพียงครึ่งเดียว ก็คือ การโกหกทั้งหมด (A half-truth is a whole lie)^๔

งานวิจัยนี้เริ่มตั้งประเด็นปัญหาความสับสนว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยโดยแท้จริงแล้วเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาแบบใด และมีระบบการค้นหาความจริงที่ทับบาทการค้นหาความจริงของศาลมีลักษณะอย่างไร แล้วจะทำการวิเคราะห์ประเด็นนี้เสียก่อน เมื่อได้ผลการวิเคราะห์แล้ว ลำดับต่อไปก็จะไปทำการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับบทบาทการค้นหาความจริงของศาลในชั้นพิจารณาคดี ได้แก่ ปัญหาทัศนคติการค้นหาความจริงของศาล ปัญหาบทบาทการค้นหาความจริงของศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ตลอดจนปัญหาบทบาทการตรวจสอบการค้นหาความจริงของศาลในชั้นพิจารณาพร้อมกับแสดงข้อมูลความเห็นจากแบบสอบถามภาคประชาชน และ

^๔ โดยทั่วไปหลักความจริง มี ๒ ลักษณะ คือ ความจริงในโลก และความจริงในทางธรรม ซึ่งหากนำความจริงทั้งสองไปเปรียบเทียบความจริงในภาษาอังกฤษ พบว่ามี ๒ ลักษณะเช่นกัน คือ ความจริงแท้ที่ไม่อาจโต้แย้งได้ ใช้คำว่า “Fact” อันเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ เพื่อการศึกษาเกี่ยวกับการค้นหาความจริงของศาลโดยตรงกับความจริงไม่แท้ที่อาจโต้แย้งได้ ใช้คำว่า “Truth” แต่ความจริงในโลกที่กล่าวมานั้น แท้จริงยังรวมถึงความจริงในทางคดีความด้วย กล่าวคือเป็นความจริงที่คู่กรณีนำไปตีแผ่ในชั้นพิจารณาคดีของศาล อันมีเป้าหมายเพื่อพิสูจน์ความจริงที่เรียกว่า ข้อเท็จจริงแห่งคดีตามข้ออ้างข้อเถียง พร้อมเหตุผลประกอบของแต่ละฝ่าย ซึ่งผลคดีแพ่งชนะที่ออกมา อาจจะเป็นธรรมต่อคู่กรณีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับว่าแต่ละฝ่ายสามารถพิสูจน์ให้ใกล้เคียงความจริงในโลกมากที่สุด ดังนั้น บริบท ขอบเขตของการค้นหาความจริงของศาล คือ การค้นหาความจริงในทางสมมุติ ซึ่งซ่อนอยู่ในข้อเท็จจริงอันประกอบด้วยข้อเท็จจริงปะปนกันอยู่ หากใช้เป็นความจริงในทางธรรมไม่ แต่เป็นความจริงในทางสมมุติที่มีเหตุผลเพียงพอจะยอมรับและสามารถนำไปใช้ในการพิสูจน์เพื่อยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในสังคมได้เท่านั้น

ภาคนักกฎหมาย มาประกอบใช้เป็นฐานข้อมูลในการอ้างอิงตามขอบเขตของการวิจัย ทั้งนี้ เพื่อบูรณาการหามาตรการ กลไก รูปแบบ บทบาทการค้นหาความจริงในชั้นพิจารณาของ ศาลชั้นต้น ให้ดำเนินการเป็นไปตามบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของกฎหมายที่แท้จริงเสียใหม่ อันจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการค้นหาความจริงของศาลได้มีภาวะวิสัยแสดงบทบาท ของตนเองตามที่ควรจะเป็นให้มากขึ้น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และวิธีการของกฎหมายที่เกี่ยวกับระบบ การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย และต่างประเทศ

๒. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และวิธีการของกฎหมายที่เกี่ยวกับระบบ การค้นหาความจริงในชั้นศาลทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ

๓. ศึกษาวิจัยสภาพปัญหาความสับสนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของไทย ว่าเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาแบบใด และมีระบบการค้นหาความจริง ในลักษณะอย่างไร ตลอดจนสภาพปัญหาเกี่ยวกับบทบาทการค้นหาความจริงของศาล ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย

๔. ศึกษาวิจัย วิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อบูรณาการหาแนวทางที่เหมาะสม ในรูปแบบใหม่ที่จะเป็นในการพัฒนาระบบการค้นหาความจริงคดีอาญาของศาลไทย ให้มีมาตรฐานและสอดคล้องกับหลักสากลและตามบริบททางสังคม วัฒนธรรมและการเมือง ของไทย

๓. ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยนี้ทำการศึกษาวิเคราะห์โดยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการรวบรวมข้อมูล หนังสือ เอกสาร บทความ วารสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ทั้ง ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการค้นคว้าฐานข้อมูลทางด้าน กฎหมายจากระบบอินเทอร์เน็ต และการศึกษาดูงานมหาวิทยาลัยและศาลต่างประเทศ รวมทั้งการศึกษาวินิจฉัยภาคสนาม ด้วยการออกแบบสอบถามความคิดเห็นจากประชาชน ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ และทนายความ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม เพื่อนำมา วิเคราะห์เปรียบเทียบ แล้วหาข้อสรุปเพื่อหาแนวทางในการบูรณาการบทบาทการค้นหา ความจริงของศาลชั้นต้นในชั้นการพิจารณาคดี

๔. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ ของระบบการฟ้องคดีอาญาของไทย และต่างประเทศว่าเป็นอย่างไร และมีความแตกต่างเหมือนกันเพียงใด หรือไม่
๒. ทราบปัญหาความแตกต่าง จุดเด่น ข้อดี ข้อเสีย เกี่ยวกับระบบการตรวจสอบ ค้นหาความจริงทั้งของไทยและต่างประเทศ
๓. ได้เป็นประโยชน์ในทางวิชาการ และอาจใช้เป็นข้อมูลในการนำไปปรับปรุง แก้ไขร่างกฎหมายดังกล่าว รวมทั้งการตัดสินใจขององค์กรต่าง ๆ ในภาครัฐโดยเฉพะ ฝ่ายนิติบัญญัติใช้ในการตัดสินใจออกกฎหมายดังกล่าวบังคับใช้ในอนาคต

๕. การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการค้นหาความจริงคดีอาญาของศาล

การออกแบบสอบถามจากภาคประชาชน และภาคนักกฎหมาย โดยกำหนดเป็น คำถามต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทการค้นหาความจริงคดีอาญาในขั้นก่อนพิจารณาและ พิจารณาคดีนั้น จากการสำรวจพบว่าได้ข้อสรุปความเห็นเสียงส่วนใหญ่ตรงกันว่า ควรแก้ไข บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ เพื่อให้ศาลมีบทบาทเชิงรุก

ภาคประชาชน

กรณีศึกษาตัวอย่างประชากรที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไปจากทุกกลุ่มอาชีพ จำนวน ทั้งสิ้น ๔๕๓ ตัวอย่าง ดำเนินโครงการทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ระหว่างวันที่ ๓ ถึง ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน ๘ ข้อ ดังต่อไปนี้

ลำดับ ที่	คำถาม	ควร/ ใช่	ไม่ควร/ ไม่ใช่	อื่น ๆ
๑.	ในขั้นสอบสวน ควรจะให้ตำรวจและพนักงานอัยการร่วม การสอบสวนด้วยกันทุกคดีหรือไม่	๕๘.๙	๔๑.๑	-
๒.	ในขั้นการสอบสวน ควรกำหนดให้ศาลเข้ามาทำหน้าที่ สอบสวนแทนตำรวจ โดยใช้ระบบไต่สวน ด้วยวิธีการรวบรวม พยานหลักฐานวินิจฉัยชี้ขาดเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือ พิสูจน์ความผิดว่ามีมูลคดีซึ่งจำเลยถูกร้องทุกข์กล่าวโทษ แทนการทำหน้าที่ตำรวจหรือไม่	๕๘.๕	๔๑.๕	-

ลำดับ ที่	คำถาม	ควร/ ใช่	ไม่ควร/ ไม่ใช่	อื่น ๆ
๓.	คดีอาญาทุกคดีไม่ว่าจะร้ายแรงหรือไม่ก็ตาม ควรแก้กฎหมายว่าศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เช่นเดียวกันคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องร้องราษฎรด้วยกันเองหรือไม่	๗๕.๗	๒๔.๓	-
๔.	การพิจารณาคดีอาญาในชั้นพิจารณาของศาล ในส่วนการสืบพยานของคู่ความทั้งสองฝ่าย ได้แก่ โจทก์ไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการ หรือราษฎรที่เป็นผู้เสียหาย และจำเลยนั้น ศาลควรวางตัวเป็นกลาง นิ่งเฉย ด้วยการทำหน้าที่เพียงเป็นกรรมการควบคุมกติกาการสืบพยานตามกฎหมาย โดยไม่ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวข้อใด ๆ กับการสืบพยานทั้งสิ้น แต่ปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของคู่ความทั้งสองฝ่ายต่อสู้คดีกันเองโดยลำพังหรือไม่	๔๔.๖	๕๕.๔	-
๕.	ในชั้นพิจารณาคดีของศาลทุกคดี โดยเฉพาะก่อนสืบพยานของคู่ความทั้งสองฝ่ายระหว่างโจทก์ไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการ หรือราษฎรที่เป็นผู้เสียหาย และจำเลยนั้น เพื่อศาลจะได้ทราบข้อเท็จจริงยึดเป็นแนวทางในการดำเนินคดี ศาลควรเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการพิจารณาก่อนหรือไม่	๘๒.๒	๑๗.๘	-
๖.	เมื่อคู่ความทั้งสองฝ่ายสืบพยานเสร็จสิ้นแล้ว หากศาลเห็นเอง หรือจำเลยร้องขอว่า พยานหลักฐานของโจทก์หรือจำเลยอย่างใดอย่างหนึ่ง น่าจะนำมาเป็นพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลยได้ ศาลควรแสดง บทบาทค้นหาความจริงโดยเป็นผู้สืบพยานเองหรือไม่	๘๘.๔	๑๑.๖	-
๗.	บทบาทของศาลในการค้นหาความจริง หรือกลั่นกรองคดีอาญาที่โจทก์นำคดีมาฟ้องต่อศาลในปัจจุบันนั้น ศาลควรมี บทบาทอย่างไร	เชิงรุก ๕๘.๓	เชิงรับ ๔๑.๗	-

ลำดับ ที่	คำถาม	ควร/ ใช่	ไม่ควร/ ไม่ใช่	อื่น ๆ
๘.	ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ในการนั่งพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจักต้องวางตนเป็นกลางและปราศจากอคติและการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความของแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ควรมีการแก้ไขปรับปรุงให้ศาลทำหน้าที่ค้นหาความจริงแบบเชิงรุก หรือเชิงรับ หรือคงไว้เช่นเดิม	เชิงรุก ๕๑.๗	เชิงรับ ๓๑.๓	คงไว้ เช่นเดิม ๑๗.๐

ภาคนักกฎหมาย

กรณีศึกษาตัวอย่างประชากรที่มีอายุตั้งแต่ ๒๕ ปีขึ้นไป จากกลุ่มนักกฎหมาย จำนวน ๓ กลุ่ม ได้แก่ ทนายความ อัยการ และผู้พิพากษา จำนวนทั้งสิ้น ๑๖๘ ตัวอย่าง ดำเนินโครงการทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ระหว่างวันที่ ๑ ถึง ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒ โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน ๑๒ ข้อ ดังต่อไปนี้

ลำดับ ที่	คำถาม	ควร/ ใช่	ไม่ควร/ ไม่ใช่	อื่น ๆ
๑.	โดยทั่วไประบบการดำเนินคดีอาญาของไทย การสอบสวน และฟ้องร้องมีการแยกหน้าที่ออกจากกัน โดยในชั้นสอบสวน กำหนดให้เป็นหน้าที่ของตำรวจ ส่วนการฟ้องร้องเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ ดังนั้นในชั้นสอบสวนควรจะให้ตำรวจ และพนักงานอัยการร่วมการสอบสวนด้วยกันทุกคดีหรือไม่	๓๑.๕๘	๖๘.๔๒	-
๒.	ในชั้นสอบสวน ควรกำหนดให้ศาลเข้ามาทำหน้าที่แทน การทำหน้าที่ของตำรวจ โดยใช้ระบบไต่สวน ด้วยวิธีการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด แล้ววินิจฉัยชี้ขาดเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ หรือเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาที่ถูกร้องทุกข์กล่าวโทษว่าข้อหาอันมีมูลความจริงหรือไม่	๒๓.๘๖	๗๖.๑๔	-

ลำดับ ที่	คำถาม	ควร/ ใช่	ไม่ควร/ ไม่ใช่	อื่น ๆ
๓.	ควรมีมาตรการทางกฎหมายก่อนไต่สวนมูลฟ้องที่กำหนดให้อำนาจศาลค้นหาความจริง ด้วยการยกฟ้องคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริต โดยไม่ต้องผ่านการไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่	๔๓.๙๘	๕๖.๐๒	-
๔.	จากคำถามข้อ ๓. คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริต แม้ศาลยกฟ้องได้ทันที ควรบัญญัติให้รวมถึงคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์แต่ฟ้องโดยไม่สุจริตหรือไม่	๔๓.๕๐	๕๖.๕๐	-
๕.	คดีอาญาทุกประเภท ไม่ว่าจะมีความผิดร้ายแรงหรือไม่ก็ตาม ควรแก้กฎหมายว่าศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เช่นเดียวกับคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องร้องราษฎรด้วยกันเองหรือไม่	๓๐.๗๗	๖๙.๒๓	-
๖.	คดีอาญา ควรกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยาน โดยไม่จำเป็นที่ศาลเห็นสมควรหรือให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ หรือไม่	๖๔.๓๒	๓๕.๖๘	-
๗.	จากคำถามข้อ ๖. ในวันตรวจพยานหลักฐานและกำหนดวันสืบพยาน ควรให้คู่ความทั้งสองฝ่ายส่งพยานหลักฐานที่ตนอ้างในบัญชีระบุพยานทั้งหมดโดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ ทั้งสิ้นหรือไม่	๓๘.๒๒	๖๑.๗๘	-
๘.	การพิจารณาคดีอาญาในชั้นพิจารณาของศาลในส่วนการสืบพยานของคู่ความทั้งสองฝ่ายโดยโจทก์ ไม่ว่าจะเป็พนักงานอัยการ หรือราษฎรที่เป็นผู้เสียหาย และจำเลยนั้น ศาลควรวางตัวเป็นกลาง ینگเฉยในการค้นหาความจริง โดยทำหน้าที่เป็นฐานะกรรมการควบคุมกระบวนการพิจารณาการสืบพยานให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยไม่ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวข้องใด ๆ กับการสืบพยานทั้งสิ้น แต่ปล่อยให้เป็นที่ของคู่ความทั้งสองฝ่ายต่อสู้คดีกันเองโดยลำพังหรือไม่	๓๙.๐๙	๖๐.๙๑	-

ลำดับ ที่	คำถาม	ควร/ ใช่	ไม่ควร/ ไม่ใช่	อื่น ๆ
๙.	ในชั้นพิจารณาคดีของศาลทุกคดี โดยเฉพาะก่อนสืบพยานของคู่ความทั้งสองฝ่าย เพื่อศาลจะได้ทราบข้อเท็จจริงยึดเป็นแนวทางในการดำเนินคดี นั้น ศาลควรเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ เพื่อประกอบเป็นแนวทางในการพิจารณาคดีก่อนหรือไม่	๕๕.๖๓	๔๔.๓๗	-
๑๐.	ในชั้นพิจารณาคดี เมื่อคู่ความทั้งสองฝ่ายสืบพยานเสร็จสิ้นแล้ว หากศาลเห็นเอง หรือโจทก์ หรือจำเลย ร้องขอว่าพยานหลักฐานของโจทก์ หรือจำเลย อย่างไม่อย่างหนึ่งน่าจะนำมาเป็นพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ ศาลควรแสดงบทบาทค้นหาความจริงโดยเรียกพยานหลักฐานหรือเป็นผู้สืบพยานด้วยตนเอง	๘๓.๓๓	๑๖.๖๗	-
๑๑.	ในปัจจุบันบทบาทของศาลในการค้นหาความจริง หรือการกลั่นกรองคดีอาญาที่โจทก์นำคดีมาฟ้องต่อศาลนั้น ศาลควรมีบทบาทอย่างไร	เชิงรุก ๔๙.๔๐	เชิงรับ ๕๐.๖๐	-
๑๒.	ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการที่เกี่ยวกับบทบาทในการค้นหาความจริงของศาลที่กำหนดไว้ในหมวด ๒ หัวข้อจริยธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในทางอรรถคดี โดยเฉพาะข้อ ๓ ในการนั่งพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจักต้องวางตนเป็นกลางและปราศจากอคติ ทั้งพึงสำรวมตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่แต่งกายเรียบร้อย ใช้วาจาสุภาพ พึงความจากคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างตั้งใจ ให้ความเสมอภาคและมีเมตตาธรรม ข้อ ๙ ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความของแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐานหรือซักถามพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง	เชิงรุก ๕๐.๒๗	เชิงรับ ๒๗.๘๙	คงไว้ เช่นเดิม ๒๑.๗๖

ลำดับ ที่	คำถาม	ควร/ ใช่	ไม่ควร/ ไม่ใช่	อื่น ๆ
	ซึ่งการกำหนด ข้อ ๓ และ ข้อ ๘ ดังกล่าว ส่งผลให้ บทบาทการค้นหาความจริงคดีอาญาของศาลไทยมีทัศนคติ ในทางอรรถคดีไปในทางแบบเชิงรับดังความหมายที่อธิบาย โดยสังเขปไว้ในข้อ ๑๑. ท่านคิดว่าประมวลจริยธรรม ข้าราชการตุลาการดังกล่าว ควรมีการแก้ไขปรับปรุง ให้ศาล ทำหน้าที่ค้นหาความจริงแบบเชิงรุก หรือแบบเชิงรับ			

๖. แนวคิดและทฤษฎีในเรื่องระบบการดำเนินคดีและการค้นหาความจริง

การดำเนินคดีแบบกล่าวหาเกิดขึ้นก่อนภายใต้แนวคิดระบบต่อสู้ของบุคคลสองฝ่าย (Trial by Battle) โดยใช้ความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านสนามเวทีการต่อสู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ต่อหน้า ผู้ตัดสินที่วางตนเป็นกลาง ในเวลาต่อมาได้มีการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบต่อสู้มาใช้ ตามแนวคิดการดำเนินคดีแบบระบบไม่ต่อสู้ (Non-Adversarial) ที่มุ่งเน้นการทรมานร่างกาย ให้ผู้กระทำความผิดรับสารภาพโดยไม่สมัครใจ ผ่านผู้ไต่สวนซึ่งมีอำนาจค้นหาความผิด อย่างกว้างขวาง โดยไม่มีกฎหมายตายตัวแน่นอน ในที่สุดการดำเนินคดีทั้งสองกลายเป็น ที่ล้าสมัย ป่าเถื่อน จึงมีการพัฒนาเปลี่ยนเป็นการพิสูจน์โดยใช้พยานหลักฐาน และมีการรับ เอาข้อดีข้อเสียของทั้งสองฝ่ายมาผสมผสานกัน กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาแบบต่อสู้ นำแบบกล่าวหามาใช้โดยมีการแยกกระบวนการสอบสวนฟ้องร้องออกจากการพิจารณาพิพากษา คดีของศาล ในขณะที่การค้นหาความจริงก็ใช้ระบบกล่าวหาเช่นกัน เพียงแต่มีข้อแตกต่างกัน ของระบบกฎหมายทั้งสอง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทภายในของแต่ละประเทศว่าจะมีการกำหนด บทบาทการค้นหาความจริงในชั้นพิจารณาคดีของศาลในแต่ละระบบทั้งสองว่าให้ศาลหรือ คู่ความเป็นผู้สืบบทบาททำหน้าที่ในการค้นหาความจริงเป็นหลักหรือเป็นรองมาน้อยเพียงใด

๗. ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาปัญหาบทบาทการค้นหาความจริงในคดีอาญาของศาลชั้นต้นในระหว่าง พิจารณาคดีพบปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในทางปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมาย ดังต่อไปนี้

๗.๑ ปัญหาความสับสนของระบบการดำเนินคดีอาญาและระบบการค้นหา ความจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย

จากการศึกษาพบว่า การค้นหาความจริงคดีอาญาของศาลไทยในอดีต มีวิวัฒนาการไปในลักษณะทำนองเดียวกันหรือไม่แตกต่างกันกับบรรดาประเทศส่วนใหญ่ ในประเทศภาคพื้นยุโรป กล่าวคือ มีการค้นหาความจริงในระยะแรกแบบดั้งเดิมโบราณที่ตั้ง

อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อศรัทธาในระบอบไต่สวนดั้งเดิมก่อน อันเป็นระบบที่เน้นการพิสูจน์โดยใช้รูปแบบการค้นหาความจริงที่เป็นปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหา ได้แก่ การมุ่งเน้นกระทำต่อเนื้อตัวร่างกาย โดยไม่คำนึงถึงวิธีการได้มาซึ่งข้อเท็จจริง แต่เพียงมุ่งผลสุดท้ายเพียงอย่างเดียวที่ให้ผู้ถูกกล่าวหารับสารภาพเท่านั้น ซึ่งระบบดังกล่าวนี้ประเทศไทยเรียกว่าระบบจารีตนครบาล ซึ่งอยู่ใน “กฎหมายตราสามดวง” อันเป็นกฎหมายฉบับเดียวที่สามารถอ้างอิงได้อย่างเป็นรูปธรรม ว่าได้ถูกใช้มาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนมาถึงการปฏิรูปกฎหมายในสมัยรัชกาลที่ ๕ แล้วถูกยกเลิกไป แต่เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีการประกาศใช้แล้ว ปรากฏว่ามี “ความสับสนระบบกฎหมายในส่วนการดำเนินคดีและการค้นหาความจริง” ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเป็นระบบไต่สวน หรือระบบกล่าวหา หรือระบบผสม และบทบาทในการค้นหาความจริงในชั้นพิจารณา กำหนดให้ใครมีหน้าที่หลักในการสืบพยานระหว่างศาลและคู่ความ จากการศึกษาเปรียบเทียบระบบการดำเนินคดีอาญาและระบบการค้นหาความจริงของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสกอตแลนด์ ที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และประเทศเยอรมนี ที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ พบว่า ระบบการดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นอังกฤษ สกอตแลนด์ และเยอรมนี ใช้ระบบกล่าวหาอย่างเดียวกัน กล่าวคือ มีการกำหนดองค์กรอัยการเข้ามาทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องแยกออกจากการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล แต่การแยกดังกล่าวอาจมีรายละเอียดข้อแตกต่างโดยเฉพาะ ในส่วนของอำนาจการสืบสวนสอบสวนว่า จะให้อยู่ในความรับผิดชอบของอัยการโดยตรงหรือไม่ จากการศึกษาพบว่าในเยอรมนีและสกอตแลนด์ โดยหลักการแล้ว กำหนดให้อัยการมีอำนาจนี้โดยตรง แตกต่างจากอังกฤษที่อำนาจส่วนนี้ยังเป็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการคงทำหน้าที่เพียงแต่ให้คำแนะนำชี้แนะและกำกับดูแลเท่านั้น แต่ระบบการค้นหาความจริง มีข้อเหมือนกันและแตกต่างกัน กล่าวคือ ในข้อที่เหมือนกัน พบว่าระบบศาลอังกฤษ และสกอตแลนด์ เมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลไม่ว่าจะเป็นคดีร้ายแรงที่ใช้ลูกขุน หรือคดีไม่ร้ายแรงในการสืบพยานพยานหลักฐาน เป็นเรื่องหน้าที่ของคู่ความเป็นหลัก ศาลวางตนเป็นกลาง โดยไม่เข้าไปแทรกแซงการทำหน้าที่ของคู่ความทั้งสองฝ่าย แต่จะคอยควบคุมภายใต้กฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้เคร่งครัด หรือบทตัดพยานหลักฐาน เพื่อมิให้พยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบเข้าสู่สำนวนการพิจารณาคดี หรือการรับรู้ข้อเท็จจริงของการวินิจฉัยชี้ขาดของลูกขุน ส่วนข้อแตกต่าง คือ คดีร้ายแรงทุกคดี ระบบศาลอังกฤษจะมีการไต่สวนมูลฟ้องเพื่อกลั่นกรองคดีทุกเรื่อง ไม่ว่าโจทก์จะเป็นอัยการ หรือผู้เสียหายในฐานะประชาชนเป็นผู้ฟ้องคดีก็ตาม ทั้งนี้โดยให้ศาล Magistrates' Court ทำหน้าที่โดยตรง และให้คู่ความสามารถนำพยานหลักฐานมาสืบในชั้นนี้ได้ หากคดีมีมูลส่งคดีไปให้ศาล Crown Court เป็นผู้พิจารณาพิพากษาต่อไปในขณะที่ระบบศาลสกอตแลนด์ไม่มีวิธีการกลั่นกรองลักษณะเช่นนี้ แต่จะให้คดีร้ายแรงและไม่ร้ายแรงอยู่ในอำนาจของศาล Sheriff Courts หรือเฉพาะ

คดีร้ายแรงบางประเภทอยู่ในอำนาจของ High Court of Judiciary เป็นผู้ตรวจสอบกลับกรอง โดยตรง ส่วนคดีที่ไม่ร้ายแรง ให้อยู่ในอำนาจของศาล Justice of the Peace ส่วนระบบศาล ในเยอรมนีนั้น กำหนดให้ศาลชั้นต้นทุกศาล ได้แก่ ศาลแห่งมลรัฐ หรือศาลจังหวัด (Regional Court) และศาลท้องถิ่น หรือศาลแขวง (Local Court) แต่ละศาลจะมีกระบวนการพิจารณากลับกรอง ตรวจสอบคดีแยกกันไปตามประเภทความผิดร้ายแรงและไม่ร้ายแรงตามลำดับ โดยใช้ระบบ กล่าวหาเช่นกัน กล่าวคือ กำหนดให้ศาลมีบทบาททำหน้าที่ในการค้นหาความจริงเป็นหลัก ส่วนคู่ความทำหน้าที่ในฐานะเพียงผู้ช่วยเหลือให้ความร่วมมือภายใต้การกำกับดูแลของศาล โดยตรง

ดังนั้น ปัญหาความสับสนเกี่ยวกับระบบการดำเนินคดีอาญาและระบบการค้นหาความจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย เห็นได้ว่าโดยแท้จริงแล้ว เป็นระบบแบบผสม เฉกเช่นเดียวกับระบบกฎหมายของต่างประเทศดังกล่าว คือ ระบบ การดำเนินคดีอาญาก็เป็นระบบแบบกล่าวหา กล่าวคือ มีการแยกองค์กรการทำหน้าที่ สอบสวนฟ้องร้อง ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการต่างแบ่งหน้าที่และ ตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน ออกจากองค์กรทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีของศาล ตลอดจนมีหลักการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยยกฐานะ เป็นประธานแห่งคดี ที่ได้รับข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า เป็นผู้กระทำความผิด แต่สำหรับระบบการค้นหาความจริงในชั้นพิจารณาพบว่าเป็นระบบ กล่าวหา ที่ให้คู่ความมีบทบาทหน้าที่หลักในการนำพยานหลักฐานของแต่ละฝ่ายมานำสืบ ต่อหน้าศาลที่วางตนเป็นกลาง ปราศจากอคติ โดยก่อนสืบพยานกำหนดภาระการพิสูจน์หรือ หน้าที่นำสืบ ให้โจทก์ต้องนำพยานหลักฐานมาสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยให้เสร็จสิ้นก่อนเสมอ จากนั้นให้สิทธิจำเลยนำพยานหลักฐานมาสืบหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ภายหลังหรือไม่ ก็ได้ ส่วนบทบาทของศาลจะเกิดขึ้นหลังจากคู่ความทำหน้าที่เสร็จสิ้นแล้ว และเป็นดุลพินิจ ที่ไม่ผูกพันศาล เหตุที่เป็นเช่นนี้จากการศึกษาพบว่า เป็นเรื่องกรรมาร่างกฎหมายประสงค์ให้ รูปแบบการค้นหาความจริงในชั้นพิจารณาคดีเป็นไปตามมติของรัฐบาลสมัยนั้น คือ ต้องค้ำประกัน ระบบกฎหมายไทยในขณะนั้นเป็นหลัก ได้แก่ กฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ.๑๑๓ และ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อนรัตนโกสินทร์ศก ๑๑๕ อันเป็น กฎหมายที่นำระบบกฎหมายอังกฤษทั้งสิ้นมาใช้ทั้งหมด ตลอดจนให้สอดคล้องกับกฎหมาย และสภาวะบริบททางสังคมความเป็นอยู่ของประเทศไทยด้วย

๗.๒ ปัญหาบทบาทการค้นหาความจริงของศาลในชั้นพิจารณาคดี

ปัญหาในชั้นนี้ ผู้วิจัยกำหนดประเด็นปัญหาพร้อมกับเสนอแนวทางแก้ไข โดยมี รายละเอียดพอสรุปได้ ดังนี้

๗.๒.๑ ปัญหาทัศนคติการค้นหาความจริงของศาล

ด้วยข้อสรุปที่ได้จาก ข้อ ๗.๑ ว่าบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้ศาลมีบทบาทการค้นหาความจริงร่วมกับโจทก์และจำเลย แต่ศาลมักมีทัศนคติไม่ใช้บทบาทการค้นหาความจริงที่กฎหมายกำหนดตามที่ควรจะเป็นจากการศึกษาพบว่า ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ ๓ มีความไม่ชัดเจนในบริบทขอบเขตความหมายเรื่องของความเป็นกลางของศาล และข้อ ๙ ก็ได้กำหนดเนื้อหาบทบาทการค้นหาความจริงของศาล โดยแยกแนวคิดระหว่างคดีแพ่งและคดีอาญา ภายใต้อัตลักษณ์การตกลงและหลักการตรวจสอบออกจากกัน จึงเป็นสาเหตุทำให้บทบาทการค้นหาความจริงของศาลไม่เป็นตามบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของกฎหมาย แนวทางแก้ไข เห็นควรนำหลักการบริหารที่เรียกว่า ๘ M's มาใช้เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้พิพากษาให้เข้าใจบทบาทการค้นหาความจริงของตนเองตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ คือ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการข้อ ๓ และข้อ ๙ โดยแยกบทบาทการค้นหาความจริงของศาลในคดีอาญาออกจากคดีแพ่ง เพื่อให้ศาลได้เข้ามาค้นหาความจริงร่วมกับคู่ความได้อย่างเต็มที่ พร้อมกับแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนของมาตรา ๑๗๔ วรรคหนึ่ง ถึงวรรคสาม กำหนดบังคับให้โจทก์และจำเลยต้องแถลงเปิดและปิดคดีในระหว่างพิจารณา เพื่อให้ศาลได้มีข้อมูลแนวทางการดำเนินคดีอาญาของคู่ความแต่ละฝ่าย ขณะเดียวกันยังเป็นการลดช่องว่างของการดำเนินคดีที่ไม่เท่าเทียมกัน ให้จำเลยทราบข้อมูลเช่นเดียวกับศาลจากฝ่ายโจทก์ในการเตรียมการนำมาใช้ต่อสู้คดีของตนเองได้อย่างเต็มที่

๗.๒.๒ ปัญหาบทบาทการค้นหาความจริงของศาลในชั้นก่อนไต่สวนมูลฟ้อง

กรณีศาลยกฟ้องคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องโดยไม่สุจริต ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๖๑/๑ นั้น เป็นการสร้างหลักการทางกฎหมายขึ้นใหม่ จึงก่อให้เกิดผลเสียในกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาของไทยตามมาหลายประการ กล่าวคือ คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์นำมาฟ้องโดยทั่วไป คำฟ้องส่วนใหญ่มักมีการบรรยายฟ้องครบถ้วนถูกต้องตามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย จึงไม่มีปัจจัยใดบ่งบอกล่วงหน้าให้ศาลทราบว่า มีสิ่งผิดปรกติหรือผิดสังเกตว่า คำฟ้องเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต อีกทั้งแม้ศาลยกฟ้องคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ไปแล้ว ก็ไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการจะนำคดีมาฟ้องใหม่ ซึ่งในทางปฏิบัติ ศาลก็ไม่เคยไต่สวนมูลฟ้อง^๖ ในขณะที่การไต่สวนมูลฟ้องมีกลไกตามกฎหมายที่ชัดเจนและ

^๖ เหตุที่ศาลไม่ไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เนื่องจากมีทัศนคติว่าคดีผ่านกระบวนการกลั่นกรองค้นหาความจริงทั้งชั้นพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการถึงสองชั้นแล้ว จึงน่าจะเป็นหลักประกันเบื้องต้นที่น่าเชื่อถือกว่าคดีที่พนักงานอัยการนำมายื่นฟ้องต่อศาล เป็นการกระทำในฐานะรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมหรือแผ่นดิน มิใช่เรื่องส่วนตัว ซึ่งทัศนคติเช่นนี้ ทำให้ทางปฏิบัติหากมีคำฟ้องถูกต้องตามกฎหมายพร้อมนำตัวจำเลยมาขึ้นแสดงต่อศาล ศาลใช้ดุลพินิจตามมาตรา ๑๖๒ (๒) ไปในทางไม่ไต่สวนมูลฟ้องแต่จะมีคำสั่งประทับฟ้องทันที

มีประสิทธิภาพกว่า คือ ให้ศาลสามารถตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลจากโจทก์โดยตรง และจำเลย ขณะใช้สิทธิถามค้าน ตามมาตรา ๑๖๕ หรือการที่จำเลยยื่นคำแถลงให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมายอันสำคัญ ทำให้ศาลอาจเรียกพยานหลักฐาน เพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดี และให้คู่ความโดยโจทก์ และจำเลยช่วยศาลค้นหาความจริงด้วยวิธีการอาจถามพยานศาล ที่เรียกมา ตามมาตรา ๑๖๕/๒ ดังนี้ แนวทางแก้ไขในเรื่องนี้เห็นควรกำหนดให้ศาลไต่สวน มูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการนำคดีมาฟ้องใหม่ ทั้งนี้ เพื่อศาลจะได้ตรวจสอบกลับกรอง ด้วยความรอบคอบว่ายังมีข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ที่ศาลยกฟ้อง ไปโดยไม่สุจริต หรือไม่ เพียงใด แนวทางแก้ไขเพื่อให้คดีของพนักงานอัยการที่นำมาฟ้องใหม่ ได้ผ่านการกลับกรองตรวจสอบเป็นไปอย่างรอบคอบและถูกต้องจึงเห็นควรให้ศาลไต่สวน มูลฟ้องเสียก่อน นอกจากนี้ คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ยังได้มีความเห็นว่า มาตรานี้ไม่เหมาะสมและมีหลักการที่ดีไปกว่ามาตรการไต่สวนมูลฟ้องเดิม”

๗.๒.๓ ปัญหาบทบาทการค้นหาความจริงของศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

การไต่สวนมูลฟ้อง ในทางปฏิบัติไม่ว่าคดีอาญาจะร้ายแรง ยุ่งยาก ซับซ้อนหรือไม่ ศาลไม่ไต่สวนมูลฟ้องในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ เป็นหลัก ทั้งนี้ โดยอาศัย ที่กฎหมายเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจว่า หากศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ ประกอบกับทัศนคติความเชื่อที่ว่าคดีของพนักงานอัยการมีการกลับกรองมาหลายชั้น ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ น่าจะไม่ถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากศาลหาได้แสดงบทบาท การค้นหาความจริงให้เป็นไปตามบทบัญญัติและเจตนารมณ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ภายใต้ หลักการตรวจสอบไม่ ประกอบกับการวิจัยทำการรวบรวมสถิติคดีอาญาที่ศาลยกฟ้องคดี ทุกประเภทของศาลอาญา ในช่วงระหว่างปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๒ มาเปรียบเทียบ พบว่าในปี ๒๕๕๘ มีปริมาณคดีทั้งหมด ๑๒,๑๖๔ คดี มีคดีที่ศาลยกฟ้อง ๓๓๓ คดี คิดเป็นร้อยละ ๓.๒๙ ในปี ๒๕๕๙ มีปริมาณคดีทั้งหมด ๑๒,๔๖๕ คดี มีคดีที่ศาลยกฟ้อง ๑๕๔ คดี คิดเป็นร้อยละ ๑.๕ ในปี ๒๕๖๐ มีปริมาณคดีทั้งหมด ๑๑,๒๑๕ คดี มีคดีที่ศาลยกฟ้อง ๙๕ คดี คิดเป็น ร้อยละ ๑.๐๘ ในปี ๒๕๖๑ มีปริมาณคดีทั้งหมด ๘๒,๔๒๐ คดี มีคดีที่ศาลยกฟ้อง ๑๔๘ คดี คิดเป็นร้อยละ ๑.๗ ในปี ๒๕๖๒ มีปริมาณคดีทั้งหมด ๘,๔๘๙ คดี มีคดีที่ศาลยกฟ้อง ๑๗๘ คดี คิดเป็นร้อยละ ๒.๖๙ อีกทั้งยังมีสถิติคดีอาญาที่ศาลยกฟ้องคดีทุกประเภทของศาลชั้นต้น ทั่วประเทศ ในปี ๒๕๖๒ พบว่าปริมาณคดีทั้งหมด ๖๑๔,๙๒๗ คดี มีคดีที่ศาลยกฟ้อง ๔,๘๓๐ คดี คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๓ ซึ่งสถิติของจำนวนคดีที่ศาลยกฟ้องไม่ว่าจะเป็นคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์

“ คณะกรรมการกฤษฎีกา, “รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา,” ในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ ๑๓๗๔-๔/๒๕๖๑, จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, กรุงเทพฯ, ๒๕๖๑: น.๒๑-๒๓.

หรือพนักงานอัยการเป็นโจทก์ เห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลา ๕ ปี ดังกล่าว^๔ มีอัตราที่สูง อันสะท้อนให้เห็นสภาพที่แท้จริงในปัจจุบันที่มีคดีอาญาเข้าสู่การพิจารณาของศาลไทย มีสถิติการยกฟ้องเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของจำเลยได้รับความเสียหายเดือดร้อนอย่างสูงตามมาเช่นกัน แนวทางแก้ไข เห็นควรกำหนดให้ศาลไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาบางประเภทที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เพื่อกระตุ้นให้พนักงานอัยการกระตือรือร้นในการกลั่นกรองตรวจสอบการนำคดีขึ้นสู่ศาลด้วยความถูกต้องยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้มีบทบัญญัติ “ห้ามมิให้ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องแล้ว จะเข้ามาทำหน้าที่ในชั้นพิจารณา” ดังนั้น เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปตามหลักตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) และไม่ขัดต่อหลักความเป็นกลาง อีกทั้งมีความโปร่งใสปราศจากอคติและเที่ยงธรรม ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติม โดยกำหนดหลักการนี้ไว้ด้วยเช่นกัน

๗.๒.๔ ปัญหาบทบาทการตรวจสอบการค้นหาคำความจริงของศาลในชั้นพิจารณา

ปัญหาในส่วนนี้ พบว่า การกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐาน ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๓/๑ นั้น ไม่อาจครอบคลุมให้มีการกำหนดวันตรวจพยานทุกคดี หากไม่เข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด คือ จำเลยไม่ให้การ หรือจำเลยให้การปฏิเสธ และแม้ว่าจะเข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดก็ตาม ก็เป็นดุลพินิจของศาลจะกำหนดให้มีวันตรวจพยานหรือไม่ก็ได้ ผลเสียที่ตามมา ย่อมทำให้ศาลไม่ทราบแนวทางการดำเนินคดีของคู่ความแต่ละฝ่าย ทำให้เสียเวลาในการค้นหาคำความจริง ส่วนจำเลยก็ตกสภาพเดียวกับศาล คือ นอกจากไม่ทราบรูปคดีหรือแนวทางการสืบพยานของฝ่ายโจทก์แล้ว การเข้าถึงข้อมูลของโจทก์ก็มีข้อจำกัดและยากต่อการได้มา ทำให้ไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้ทันและต่อสู้อย่างเต็มที่ ต่างจากพนักงานอัยการที่มีสำนวนการสอบสวนเป็นพยานหลักฐานครบถ้วนตั้งแต่ในชั้นสืบสวนสอบสวน ขณะเดียวกันแม้ว่าศาลจะกำหนดให้มีวันตรวจพยานก็ตาม แต่เนื่องจากการส่งและตรวจสอบพยานหลักฐานโดยเฉพาะพยานเอกสารของคู่ความต่อศาล ตามมาตรา ๑๗๓/๒ มีการบัญญัติข้อยกเว้น ให้สิทธิคู่ความที่จะไม่ส่งบันทึกคำให้การของพยานต่อศาลก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องแสดงเหตุผลประกอบแต่อย่างใด ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว พนักงานอัยการโจทก์ มักจะใช้สิทธิข้อยกเว้นนี้ โดยศาลไม่อาจบังคับให้เป็นอย่างอื่นได้ อยากรู้ก็ตีจากการศึกษา

^๔ สถิติคดีอาญาของสำนักงานศาลยุติธรรม โดยเฉพาะศาลชั้นต้นดังกล่าวทั่วประเทศ ประจำปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๒ และข้อมูลสถิติจากการประสานงานจากเจ้าหน้าที่ของศาลอาญาโดยตรง

ในส่วนข้อยกเว้นนี้ พบว่ามีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดี คือ ทำให้การพิจารณาคดีมีความโปร่งใส เป็นธรรมโดยเฉพาะจำเลยได้มีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ข้อเสียมีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะส่วนรวม แนวทางแก้ไขในเรื่องนี้เห็นว่าเพื่อให้ศาลมีข้อมูลและทราบแนวทางการดำเนินคดีของแต่ละฝ่าย และเปิดโอกาสให้จำเลยได้มีข้อมูลนำมาใช้ในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เห็นควรกำหนดให้มีวันตรวจพยานทุกคดี^๙ และมีการผ่อนคลายการส่งบันทึกคำให้การโดยให้ผ่านการใช้ดุลพินิจของศาล

๗.๒.๕ ปัญหาการเรียกสำนวนการสอบสวนเพื่อประกอบการพิจารณา

การเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๕ เป็นบทบาทเชิงรุกที่ทำให้ศาลมีข้อมูลในการค้นหาความจริง แต่ในทางปฏิบัติศาลกลับใช้อำนาจตามมาตรานี้น้อยมาก ส่งผลให้ระบบการดำเนินคดี ที่ผ่านมาศาลและจำเลยตกอยู่ในสภาวะและสถานการณ์ข้อเท็จจริงเดียวกันว่า รู้ข้อเท็จจริงเท่าที่ปรากฏในคำฟ้องเท่านั้น อีกทั้งการกำหนดให้มีวันตรวจพยาน และการส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุ ตามมาตรา ๑๗๓/๑ และ ๑๗๓/๒ ก็มีข้อจำกัด คือ ขึ้นอยู่กับจำเลยให้การปฏิเสธ หรือไม่ให้การ และการใช้ดุลพินิจของศาลโดยตรงทำให้ไม่สามารถกำหนดให้มีการกำหนดวันตรวจพยานได้ทุกคดี แนวทางแก้ไขเพื่อให้ศาลมีข้อมูลเพื่อทราบแนวทางการดำเนินคดีของโจทก์ ทำให้คดีมีความรวดเร็ว ถูกต้อง เป็นธรรม เห็นควรกำหนดคดีอาญาบางประเภท อาทิเช่น ความผิดร้ายแรง หรือยุ่งยากซับซ้อน เป็นต้น ให้พนักงานอัยการส่งสำนวนการสอบสวนให้ศาล เฉกเช่นทำนองเดียวกันกับคดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบ^{๑๐}

๗.๒.๖ ปัญหาการค้นหาความจริงของศาลประกอบการรับสารภาพ ความรับผิดชอบจำเลย

การค้นหาความจริงของศาลกรณีจำเลยให้การรับสารภาพ เป็นเรื่องที่คลุมเครือและขาดความชัดเจนเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ที่มีความแน่นอนของการใช้ดุลพินิจของศาล เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๖ วรรคแรกมิได้บังคับว่าหากจำเลยให้การรับสารภาพแล้ว ศาลจะต้องค้นหาความจริงโดยการสืบพยานโจทก์ต่อไปหรือไม่ เนื่องจากให้เป็นดุลพินิจของศาลเท่านั้น อีกทั้งแม้ศาลจะเลือกใช้ดุลพินิจ

^๙ เหตุผลของงานวิจัยนี้เสนอให้มีวันตรวจพยานหลักฐานทุกคดีนั้น เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาที่ผ่านมา ข้อมูลในการดำเนินคดีที่โจทก์นำคดีมาฟ้องนั้น ศาลและจำเลยตกอยู่ในสภาวะการณเดียวกัน คือ รู้ข้อเท็จจริงเท่าที่ปรากฏในคำฟ้อง ทำให้ศาลต้องเสียเวลาในการค้นหาความจริง และเปิดโอกาสให้มีการจู่โจมพยานหลักฐาน โดยอัยการโจทก์ที่มีอำนาจในการค้นและจับ ตลอดจนรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสืบสวน สอบสวน อย่างกว้างขวาง ดังนี้ เพื่อให้การค้นหาความจริงของศาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและให้จำเลยมีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และเป็นธรรม จึงควรที่จะต้องกำหนดให้คดีอาญาไม่ว่าจะร้ายแรงหรือไม่ มีวันตรวจพยานหลักฐาน

^{๑๐} พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙, มาตรา ๑๕ วรรคสอง.

พิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยทันทีที่ไม่มีกฎหมายบังคับศาลว่าอาจค้นหาความจริงโดยวิธีอื่น อาทิเช่น การมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำรายงานสืบเสาะและพินิจ เพราะการใช้วิธีการดังกล่าวนี้ก็เป็นดุลพินิจของศาล^{๑๑} แตกต่างจากระบบการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน ที่กฎหมายกำหนดบังคับให้มีการทำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดแล้วให้สถานพินิจส่งรายงานดังกล่าวพร้อมความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษต่อศาล ในขณะที่เดียวกันยังกำหนดว่าศาลจะพิพากษาลงโทษได้ก็ต่อเมื่อได้รับทราบรายงานและความเห็นดังกล่าวแล้วก่อน^{๑๒} ด้วยเหตุนี้ ภายใต้บทบัญญัติมาตรานี้หากศาลไม่ใช่ดุลพินิจของตนเองเพื่อค้นหาความจริงเสียแล้ว ลำพังจะใช้แต่คำรับสารภาพของจำเลยเพียงอย่างเดียว หลังจากอ่านและอธิบายฟ้องของโจทก์ให้จำเลยฟัง ก็อาจได้ความจริงตามแบบพิธีเท่านั้น เพราะบางกรณีแม้จำเลยให้การรับสารภาพ แต่ก็มีข้อเท็จจริงอันเกิดจากความบกพร่องและไม่ถูกต้องจากคำฟ้องของพนักงานอัยการเอง ศาลก็พิพากษายกฟ้อง เช่น คำฟ้องไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนด คำฟ้องขาดองค์ประกอบความผิด หรืออายุความหรือคำฟ้องมีความผิดหลายกรรมและมีจำเลยจำนวนมาก เป็นต้น ซึ่งคดีต่าง ๆ เหล่านี้มีทั้งร้ายแรงและไม่ร้ายแรง และในทางปฏิบัติศาลก็มักใช้ดุลพินิจไม่ไต่สวนมูลฟ้องอยู่แล้วหรือบางกรณีจำเลยให้การรับสารภาพเช่นกัน แต่ศาลก็อาจพิพากษายกฟ้อง เพราะศาลเลือกใช้ดุลพินิจทำการสืบพยานโจทก์ แต่กลับพบความจริงว่าพยานหลักฐานของโจทก์ไม่พอให้รับฟังได้โดยปราศจากสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องจริงหรือไม่ หรือบางกรณีศาลนำข้อเท็จจริงที่ได้จากรายงานสืบเสาะและพินิจมาวินิจฉัยประกอบคำรับสารภาพของจำเลย แต่รายงานสืบเสาะและพินิจดังกล่าว หาใช่พยานหลักฐานในคดีที่จะรับฟังเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยไม่ เป็นเพียงนำมาใช้เพื่อประกอบการพิจารณาเรื่องโทษและวิธีการที่จะดำเนินการแก่จำเลยเท่านั้น จะนำข้อเท็จจริงจากรายงานสืบเสาะและพินิจของพนักงานคุมประพฤติมาเป็นเหตุยกฟ้องไม่ได้ แต่หากศาลยังไม่แน่ใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ศาลจะสืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ มิใช่ต้องฟังตามคำรับสารภาพของจำเลยเสียทีเดียว แต่ในทางปฏิบัติดังที่กล่าวมาแล้วศาลมักไม่ใช้อำนาจในส่วนนี้เท่าใดนัก แนวทางแก้ไข เห็นควรแก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๑๗๖ วรรคแรก นี้ ให้ความชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทการค้นหาความจริงของศาล กรณีที่จำเลยแม้ให้การรับสารภาพ โดยก่อนที่ศาลจะพิพากษาลงโทษควรที่จะแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีให้มากที่สุด เพื่อจะนำมาใช้ประกอบการกำหนดโทษแก่จำเลยได้อย่างเหมาะสม

^{๑๑} พระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. ๒๕๕๙, มาตรา ๓๐.

^{๑๒} พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓, มาตรา ๘๒ และ ๑๓๑.

๘. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ เพื่อบูรณาการบทบาทการค้นหาความจริงของศาลกับระบบการดำเนินคดีอาญา ดังนี้

๘.๑ การปรับเปลี่ยนทัศนคติการค้นหาความจริงของศาล

๘.๑.๑ ควรแก้ไขประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการข้อ ๓ และข้อ ๙ โดยนำหลักการบริหาร ที่เรียกว่า ๘ M's อันประกอบด้วยปัจจัย ได้แก่ ๑. คน (Man) ๒. เงิน (Money) ๓. วัสดุ (Material) ๔. การบริหาร (Management) ๕. กฎหมายระเบียบแบบแผน (Manual) ๖. ศีลธรรมหรือจริยธรรม (Morality) ๗. แรงจูงใจ ผลักดัน (Motive) และ ๘. ทัศนคติ (Mindset) มาใช้ ซึ่งมีวิธีการแก้ไขตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ก. ให้นำหลัก ๘ M's ข้อที่ ๕ คือ กฎหมายระเบียบแบบแผน (Manual) มาพิจารณา โดยแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการข้อ ๓ และข้อ ๙ เพื่อให้บทบาทการค้นหาความจริงของศาล มีความชัดเจนถูกต้องตามเจตนารมณ์ของระบบการดำเนินคดีอาญาและคดีแพ่งที่มีระบบการค้นหาความจริงที่แตกต่างกัน พร้อมกับแก้ไขในส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๔วรรคหนึ่ง ถึงวรรคสาม เกี่ยวกับสิทธิของโจทก์และจำเลยในการแถลงเปิดและปิดคดี ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลสามารถมีข้อมูลแนวทางการดำเนินคดีของโจทก์และจำเลย อันจะส่งผลให้ศาลมีประสิทธิภาพในการค้นหาความจริงในระหว่างพิจารณา และเมื่อมีการแก้ไขทั้งสองส่วนดังกล่าวแล้วก็ให้จัดทำพร้อมกับคำอธิบายประกอบในประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการและคู่มือตุลาการสำหรับผู้พิพากษานำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทการค้นหาความจริงของตนเองให้เป็นแบบอย่างและแนวทางอย่างเดียวกันในศาลชั้นต้นทั่วประเทศ

ข. ให้นำหลัก ๘ M's ข้อ ๔ คือ การบริหาร (Management) มาใช้เพื่อนำสิ่งที่แก้ไขตามข้อ ก. มาบริหารจัดการให้เป็นรูปธรรมชัดเจน อันจะส่งผลให้เกิดปัจจัยอื่นเกิดขึ้นตามมา ได้แก่ หลัก ๘ M's ข้อ ๖ และ ๗ คือ จิตสำนึกด้านการมีจริยธรรม (Morality) ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจ (Motive) ของผู้พิพากษาไปพร้อมกัน กล่าวคือ หลังจากมีการแก้ไขประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ตามหลัก ๘ M's ข้อที่ ๕ ดังกล่าวแล้ว ก็ให้นำไปกำหนดเป็นหลักสูตรการอบรมความรู้ของผู้พิพากษาอย่างเป็นแบบแผนและทางการ ตั้งแต่ในชั้นการอบรมผู้ช่วยผู้พิพากษา ทั้งนี้ โดยมีสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม อันเป็นหน่วยงานภายในของสำนักงานศาลยุติธรรมเข้ามาเป็นผู้รับผิดชอบในการขับเคลื่อนหลักสูตรนี้โดยตรงและให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญต้องกำหนดเป็นนโยบาย แผนงาน โครงการ โดยตั้งเป็นงบประมาณผูกพัน ที่อยู่ขอบเขตงานประจำของสถาบันฯ ที่ต้องจัดให้มีการอบรมทุกปี เพื่อเป้าหมายที่จะได้ส่งผ่านองค์ความรู้

และจิตสำนึกในเรื่องนี้แก่บรรดาผู้พิพากษาเหล่านี้ที่เป็นคนรุ่นใหม่ และเป็นกำลังสำคัญของศาลยุติธรรมในอนาคตโดยตรงต่อไป

ค. เพื่อให้การแก้ไขตามข้อ ก. มีความต่อเนื่องและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เห็นควร ให้ประธานศาลฎีกาออกเป็นคำแนะนำในเรื่องนี้แล้วเวียนไปยังผู้พิพากษา หรือศาลชั้นต้นทั่วประเทศ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้พิพากษาให้ถูกต้องตรงกัน ตลอดจนให้มีการแต่งตั้งคณะทำงานเรื่องนี้เป็นการเฉพาะเพื่อติดตาม ประเมินผลและสรุปข้อดี ข้อเสีย และผลกระทบ อุปสรรคข้อขัดข้องที่อาจเกิดขึ้นจากการแก้ไขดังกล่าว

ง. เมื่อดำเนินการตามหลัก ๘ M's ข้อ ๕ และ ข้อ ๔ แล้ว ควรนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากผลของการติดตาม ประเมินผล ดังกล่าวทั้งหมด ไปทำการวิจัยเชิงประมาณและเชิงประจักษ์ โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากสรรพเอกสารและภาคสนามที่ได้มาจากการออกแบบสอบถาม สัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้พิพากษา พนักงานอัยการ และทนายความ ที่เกี่ยวข้องกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งหมดอีกครั้ง เพื่อจะได้เป็นข้อมูลสำหรับการกำหนดมาตรการหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขในอนาคตถ้ามีต่อไป

ส่วนรายละเอียดการแก้ไขประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการทั้งสองข้อดังกล่าว มีดังนี้

ข้อ ๓ ในการนั่งพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจักต้องวางตนและยึดหลักความเป็นกลาง โดยปราศจากอคติและเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม ทั้งพึงสำรวมตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ แต่งกายเรียบร้อย ใช้วาจาสุภาพ ฟังความจากคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างตั้งใจ ให้ความเสมอภาค และมีเมตตาธรรม

ข้อ ๙ ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยาน หากเป็นคดีแพ่งทั่วไป ควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความของแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐาน หรือซักถามพยานด้วยตนเอง ก็ต่อเมื่อจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง แต่หากเป็นคดีอาญาทั่วไป และไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นว่าให้ศาลเป็นผู้กระทำการสืบพยานด้วยตนเอง ให้การสืบพยานหลักฐานและการซักถาม เป็นหน้าที่ของคู่ความ หรือทนายความแต่ละฝ่ายและผู้พิพากษาร่วมกันตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

๘.๑.๒ ส่วนการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๑๗๔ วรรคแรก ถึงวรรคสาม มีรายละเอียด ดังนี้

“ก่อนนำพยานเข้าสืบ โจทก์ต้องเปิดคดีเป็นหนังสือเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ คือ แถลงถึงลักษณะของฟ้อง รายละเอียดในการดำเนินคดี อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบ เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เสร็จแล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ

เมื่อสืบพยานโจทก์แล้ว จำเลยต้องเปิดคดีด้วยหนังสือ เพื่อให้ศาลทราบคดีจำเลยโดยแถลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งตั้งใจอ้างอิง ทั้งแสดงพยานหลักฐานที่จะนำสืบ เสร็จแล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ”

เมื่อสืบพยานจำเลยเสร็จแล้ว เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น โจทก์และจำเลยมีอำนาจแถลงปิดคดีของตนด้วยปากหรือหนังสือหรือทั้งสองอย่าง ในระหว่างพิจารณา

๘.๒ การปรับเปลี่ยนระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่อง

ควรแก้ไขเพิ่มเติม ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยแนวปฏิบัติในการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่อง พ.ศ. ๒๕๔๕ ในส่วนของการกำหนดวันนัดสืบพยาน คู่ความทั้งสองฝ่ายกับบทบาทการค้นหาความจริงของศาล ตามบทบัญญัติที่กำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับปริมาณและลักษณะสภาพความผิดของคดีที่มีปัจจัยยุ่งยาก สลับซับซ้อน หรือมีพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก อาทิเช่น คดีร้ายแรงกระทบต่อส่วนรวมเป็นวงกว้าง หรือมีพยาน จำเลย หรือผู้เสียหายจำนวนมาก เป็นต้น โดยอาจกำหนดแก้ไขระเบียบดังกล่าวให้มีการกำหนดวันนัดสืบพยานของโจทก์และจำเลยให้พอดีและมีความสมดุล หรือมีเหตุสมควรโดยไม่ต้องไม่เคร่งครัด ยืดกรอบวันนัดว่าคดีอาญาทั่วไป ห้ามนัดไม่เกิน ๓ วัน หรือคดียาเสพติดไม่เกิน ๒ วัน หากจะนัดเกินเกณฑ์ดังกล่าวจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่ต้องปรึกษาผู้บริหารศาลชั้นต้นก่อน หรือการแก้ไขกำหนดให้นัดสืบพยานอย่างน้อยกว่า ๔ ปากต่อหนึ่งนัด ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลได้มีเวลาในการพิจารณาข้อเท็จจริงในคดีเป็นไปด้วยความละเอียดและรอบคอบ ซึ่งหากมีการปรับเปลี่ยนดังกล่าวเช่นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าจะทำให้บทบาทการค้นหาความจริงของศาลมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

๘.๓ การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติการค้นหาความจริงของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

๘.๓.๑ บทบาทการค้นหาความจริงของศาลในชั้นก่อนไต่สวนมูลฟ้อง

บทบาทของศาลตามมาตรา ๑๖๑/๑ ในส่วนนี้เป็นมาตรการทางกฎหมายก่อให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาของไทย อีกทั้งในระบบกฎหมายต่างประเทศก็ไม่มีหลักการเช่นนี้ ดังนี้ เพื่อให้คดีมีการถูกตรวจสอบกลั่นกรองด้วยความละเอียดรอบคอบอย่างเหมาะสม เห็นควรให้ศาลต้องแสดงบทบาทการค้นหาความจริงในเชิงรุก คือ ไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการที่น่าคดีมาฟ้องใหม่ ทั้งนี้ โดยแก้ไขเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๖๑/๑ เพิ่มขึ้นเป็นวรรคสาม ดังนี้

“กรณีทีพนักงานอัยการนำคดีเดียวกันที่ศาลยกฟ้อง คดีที่ราษฎร เป็นโจทก์ตามวรรคแรกมาฟ้องใหม่ ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ให้ศาลจัดการไต่สวน มูลฟ้อง”^{๑๓}

๘.๓.๒ บทบาทการค้นหาคำความจริงของศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะควรแก้ไขเพิ่มเติมในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาคำอาญา ในมาตรา ๑๖๒ เพื่อบูรณาการในเรื่องนี้เสียใหม่ในคราวเดียวกัน ทั้งหมด ดังนี้

๑. ห้ามมิให้ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องแล้ว เข้ามาทำหน้าที่ในชั้นพิจารณา

๒. ให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้อง คดีอาญาบางประเภท ดังต่อไปนี้

- คดีอาญาที่เป็นความผิดประเภทร้ายแรง หรืออุกฉกรรจ์ ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไปหรือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต

- คดีอาญาที่เป็นความผิดประเภทร้ายแรง หรืออุกฉกรรจ์ ที่มีความซับซ้อน ยุ่งยาก และเกี่ยวพันหลายข้อหา หรือหลายบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด หรือที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในฐานะเป็นผู้เสียหายหลายคนที่เกี่ยวข้องต่อสาธารณะ โดยส่วนรวม

๘.๓.๓ บทบาทการตรวจสอบการค้นหาคำความจริงของศาลในชั้นพิจารณา

ในส่วนนี้ เพื่อให้ศาลมีข้อมูลเพื่อทราบแนวทางการดำเนินคดีอาญา ของคู่ความแต่ละฝ่ายและให้จำเลยมีข้อมูลจากฝ่ายโจทก์เพื่อใช้ในการต่อสู้คดีอาญาได้อย่างเต็มที่ เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคำอาญา ดังต่อไปนี้

ก. การกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐาน

มาตรา ๑๗๓/๑ “เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ในคดีที่จำเลยไม่ให้การ หรือให้การปฏิเสธ หรือให้การรับสารภาพ ให้ศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยาน โดยแจ้งให้คู่ความ ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน”

มาตรา ๑๗๓/๒ “ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความ ส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความ อีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบ เว้นแต่ ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น อันเนื่องจากสภาพและ ความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั่นเอง หรือมีเหตุสมควรน่าสงสัยว่า พยานหลักฐาน ที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ส่งต่อศาล ซึ่งเป็นบันทึกคำให้การของพยาน อาจเกิดผลกระทบต่อประโยชน์ที่สำคัญอื่นของรัฐ อย่างหนึ่ง อย่างใด.....”

อนึ่ง เพื่อเป็นมาตรการเสริมเพิ่มเติม ก. และ ข. เห็นควรนำหลักการในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๓๓ วรรคสอง บัญญัติว่า “นับแต่วันที่จำเลยได้รับสำเนาฟ้อง ให้จำเลยมีสิทธิขอตรวจและขอคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช.” มาใช้ในคดีอาญาบางกรณี เฉพาะความผิดที่ไม่ร้ายแรง โดยแก้ไขเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘ ดังนี้

มาตรา ๘ “นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้ว จำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้

(๗) ตรวจและขอคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการ เฉพาะความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สามปีแต่ไม่เกินห้าปี”

๘.๓.๔ การเรียกสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการ

เพื่อให้บทบาทการค้นหาความจริงคดีอาญาของศาลเป็นไปอย่างเหมาะสมกับคดีอาญาบางกรณี และเพื่อให้ศาลได้ข้อมูล หรือข้อเท็จจริงในชั้นพิจารณาอย่างครบถ้วน สมบูรณ์ รอบด้าน ตรงตามความเป็นจริงให้ได้มากที่สุด ตลอดจนมีข้อมูลในการกำหนดบทลงโทษได้อย่างเหมาะสมตามประเภทของความผิดที่เกิดขึ้น จึงเห็นควรกำหนดเฉพาะคดีอาญาร้ายแรงที่พนักงานอัยการโจทก์ ต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้ศาลในระหว่างพิจารณา ทั้งนี้ แก้ไขโดยเพิ่มบทบัญญัติ ในมาตรา ๑๗๕ วรรคสอง ดังนี้

“ภายใต้บังคับตามมาตรา ๑๗๓/๑ และ๑๗๓/๒ ในคดีอาญาที่มีโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป ให้โจทก์ส่งสำนวนการสอบสวนให้ศาลก่อนหรือภายในวันตรวจพยานหลักฐาน เพื่อประกอบเป็นแนวทางในการพิจารณาและพิพากษาคดีได้”

๘.๓.๕ การพิจารณาพิพากษาคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพ

ในส่วนนี้ เพื่อให้ศาลได้แสดงบทบาทการค้นหาความจริงโดยเลือกใช้ดุลพินิจพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานให้เป็นไปตามความประสงค์ของกฎหมายที่ให้ศาลใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการค้นหาความจริงแท้ในเนื้อหา มิใช่เป็นแบบพิธีและเพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เกี่ยวกับการที่ศาลเลือกใช้ดุลพินิจพิพากษา โดยสืบพยานหลักฐาน หากศาลมีเหตุอันควรสงสัย เห็นควรนำหลักเกณฑ์กฎหมายวิธีสบัญญัติเดิมของไทย คือพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. ๑๑๕ มาตรา ๑๑ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความดียาเสพติด พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๑๓ มาใช้ โดยปรับปรุงแก้ไขใหม่ ดังนี้

มาตรา ๑๗๖ “ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องให้ศาลพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐาน เว้นแต่กรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด หรือคดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น

กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานหนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง”

กล่าวโดยสรุปแล้ว กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่ใช้ระบบกล่าวหาและระบบกฎหมายซีวิลลอว์ที่ใช้ระบบไต่สวนของประเทศเสรีประชาธิปไตยใดในโลก แม้ว่าระบบทั้งสองจะมีความแตกต่างกัน แต่ต่างมีเป้าหมายทิศทางเดียวกัน คือ การค้นหาความจริงให้ปรากฏว่า มีความผิดอาญาเกิดขึ้นและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง เพื่อจะได้นำไปสู่การพิจารณาพิพากษาลงโทษตามกฎหมายได้อย่างตามความจริง ในทางกลับกันหากการค้นหาความจริงนั้นได้เพียงครึ่งเดียว เพราะเหตุการณ์ค้นหาความจริง ไม่ว่าจะเป็นระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน นำมาใช้โดยเคร่งครัด หรือแต่เพียงฝ่ายเดียว ทำให้มีข้อจำกัด และได้ความจริงไม่ถูกต้องครบถ้วน หรือที่เรียกว่า การได้ความจริงเพียงครึ่งเดียว (half truth) ซึ่งแน่นอนย่อมกลายเป็นความไม่เป็นธรรมต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย ด้วยเหตุนี้ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ที่ใช้ระบบกฎหมายทั้งสองจึงหาได้มีประเทศใดนำวิธีพิจารณาความของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนมาใช้เพียงลำพังเพียงอย่างเดียวโดยแท้ไม่ หากแต่มีการปรับตัวนำข้อดีข้อเสีย หรือขจัดอุปสรรคใด ๆ ของหลักทั้งสองออกไป แล้วนำมาปรับใช้อย่างผสมผสานเข้าด้วยกันทั้งสิ้น

สำหรับบทบาทการค้นหาความจริงของศาลไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในทางปฏิบัติเน้นระบบกล่าวหาที่เน้นบทบาทคู่ความเป็นผู้ค้นหาความจริงเป็นหลัก โดยศาลมิได้แสดงบทบาทในการค้นหาความจริงทั้งที่มีบทบัญญัติให้อำนาจไว้อย่างกว้างขวาง ทำให้ได้ความจริงที่ไม่ครบถ้วนบริบูรณ์ ดังนี้ จึงสมควรปรับทัศนคติของผู้พิพากษาให้แสดงบทบาทการค้นหาความจริงตามที่ควรจะเป็นดังที่กฎหมายกำหนดไว้ ในขณะเดียวกันหากมีระเบียบ หรือกฎเกณฑ์ใดที่ไม่เอื้ออำนวยและเป็นอุปสรรคต่อการค้นหาความจริง ก็ควรที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข หรือขจัดอุปสรรคใด ๆ ออกไป เพื่อให้บทบาทการค้นหาความจริงของคู่ความและศาลจะได้ร่วมกันทำหน้าที่ได้อย่างสมดุลและถูกต้องตรงกัน ซึ่งหากการปรับเปลี่ยนทำได้เช่นนั้นแล้ว ความจริงอีกครั้งเดียวที่ปกปิดไว้ ก็จะถูกเปิดเผยออกมา ผลดีที่ตามมา ก็จะทำให้ศาลได้ความจริงที่ครบถ้วนสมบูรณ์ หรือใกล้ความเป็นจริงมากที่สุด และในที่สุดย่อมส่งผลให้การพิจารณาและพิพากษาคดีและการกำหนดบทลงโทษของศาลย่อมเป็นไปอย่างเหมาะสม อันเป็นการสร้างหลักประกันในการอำนวยความยุติธรรมและความเชื่อมั่นศรัทธาแก่คู่ความและประชาชน

บรรณานุกรม

- เข้มชัย ชุตินวงศ์. *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ, ๒๕๕๑.
- คณิต ณ นคร. *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ*. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๖๐.
- จรรย์ ภักดีธนากุล. *กฎหมายลักษณะพยาน*. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : จิรัชการพิมพ์, ๒๕๕๑.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. *การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในรัชสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนกระทั่งปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๑๑.
- ธานี สิงหนาท. *คู่มือการศึกษาพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา*. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๕๑.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : เกนโกรว, ๒๕๔๒.
- พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๕.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. *อิทธิพลของกฎหมายตราสามดวงต่อวงการศาลไทยและสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่งจำกัด, ๒๕๕๕.
- โสภณ รัตนกร. *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ ๒๕๕๑.
- หลวงสัทธยุทธชำนาญ (เปลี่ยน สีละคร). *วิชาข้อเท็จจริง*. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๖๒.
- Albert V. Sheehan and David J. Dickson. *Criminal Procedure Scottish Criminal Law and Practice Series*. 2nd Edition. 2003.
- Astrid Stadler and Wolfgang Hau. *Introduction to German Law*. Third Edition. 2005.
- Howard Fisher. *The German Legal system & Legal language*. Third Edition. Cavendish Publishing Limited. 2002.

John Sparck. **A Practical Approach To Criminal Procedure**. Fourteenth Edition. 2002.

Mark Thomas and Claire McGourlay. **English Legal System**. Oxford university press. 2017.

Megan H. Dewart. **The Scottish Legal System**. Sixth Edition. 2019.

Peter Duff and Neil Hutton. **Criminal Justice in Scotland**. 1999.

Rebecca Huxley-Binns. Jacqueline Martin. and Tom Frost. **UNLOCKING the English Legal System (Unlocking the Law)**. Fifth Edition. 2017.